

Oikeustoimittajat ry/
Rami Mäkinen
PL 45
00089 Sanoma

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Ehdotus julkisuuslain uudistamisesta

Me allekirjoittaneet toimittajayhdistykset ehdotamme, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin julkisuuslain (laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999) uudistamiseksi siten, että lain soveltamisala ulotettaisiin koskemaan myös yksityisiä yrityksiä, yhdistyksiä ja säätiöitä, jos julkinen valta käyttää niissä määräysvaltaa. Julkisuusperiaatteen ja julkisuuslain pitäisi ulottua myös yksityisiin yrityksiin siltä osin kuin ne toteuttavat julkisia palveluita.

Voimassa olevan julkisuuslain tarkoituksena on muun ohella taata kansalaisille mahdollisuus valvoa julkisen vallan ja julkisten varojen käyttöä (lain 3 §). Tämä tavoite ei nyt toteudu, sillä julkisuuslaki ei koske yrityksiä, yhdistyksiä ja säätiöitä edes silloin, kun ne ovat kokonaan julkisen vallan omistuksessa ja käyttävät julkisia varoja.

Viime vuosina julkisia toimintoja on lisääntyvässä määrin yhtiötetty. Tämän kehityksen myötä vallankäyttö on siirtynyt yleisön kontrollin ulottumattomiin. Esimerkkinä kehityksestä voisi mainita Länsimetro-hankkeen, johon liittyvistä huomattavista epäselvyyksistä on mahdotonta saada tietoa julkisuuslaissa olevan puutteen takia.

Pääministeri Juha Sipilän hallitus on kaavaillut lisää yhtiöittämiä muun muassa väylähankkeissa ja sotessa. Sote-uudistuksen yhteydessä yksityiset yritykset alkavat myös lisääntyvässä määrin tuottaa julkisia palveluja. Siten yhä suurempi osa julkisten varojen käytöstä tapahtuisi kulisseeissa ilman, että veronmaksajilla olisi mahdollisuutta seurata varojen käytön asianmukaisuutta.

Yhteiskunnan toimintojen yhtiöittäminen ja siirtyminen pois julkisuuslain soveltamisalasta on omiaan heikentämään kansalaisten luottamusta koko järjestelmään. Pahimmillaan kehitys heikentää veronmaksuhalukkuutta, kun ihmiset eivät pysty valvomaan, että verovarojen käyttö on asianmukaista ja toiminta muutenkin lainmukaista.

Joka tapauksessa kehitys on täysin Suomen perustuslain 12 §:ssä säädetyn julkisuusperiaatteen vastainen.

Ruotsissa julkisuuslaki on ulotettu koskemaan myös yksityisiä yrityksiä, mikäli julkinen valta on yrityksessä määrävässä asemassa.

Ruotsin julkisuuslain (offentlighets- och sekretesslag, 2009:400) 2 luvun 3 § mukaan viranomaisiin rinnastetaan yhtiöt, yhdistykset ja säätiöt, joissa kunnat tai maakunnat käyttävät määräysvaltaa. Niiden katsotaan käyttävän päätösvaltaa, jos ne yksin tai yhdessä esimerkiksi omistavat enemmistön yhtiön äänivaltaa käyttävistä osakkeista.

3 § Vad som föreskrivs i tryckfrihetsförordningen om rätt att ta del av allmänna handlingar hos myndigheter ska i tillämpliga delar gälla också handlingar hos aktiebolag, handelsbolag, ekonomiska föreningar och stiftelser där kommuner eller landsting utövar ett rättsligt bestämmande inflytande. Sådana bolag, föreningar och stiftelser ska vid tillämpningen av denna lag jämföras med myndigheter.

Kommuner och landsting ska anses utöva ett rättsligt bestämmande inflytande om de ensamma eller tillsammans

1. äger aktier i ett aktiebolag eller andelar i en ekonomisk förening med mer än hälften av samtliga röster i bolaget eller föreningen eller på något annat sätt förfogar över så många röster i bolaget eller föreningen,
2. har rätt att utse eller avsätta mer än hälften av ledamöterna i styrelsen för ett aktiebolag, en ekonomisk förening eller en stiftelse, eller
3. utgör samtliga obegränsat ansvariga bolagsmän i ett handelsbolag.

Vid tillämpningen av andra stycket 1-3 ska inflytande som utövas av en juridisk person över vilken en kommun eller ett landsting bestämmer på det sätt som anges i de nämnda punkterna anses utövat av kommunen eller landstinget.

Första stycket gäller också för handlingar som efter medgivande av en kommun eller ett landsting för viss bestämd tid förvaras hos aktiebolag, handelsbolag, ekonomiska föreningar eller stiftelser där kommuner eller landsting tidigare har utövat ett rättsligt bestämmande inflytande.

Vad som föreskrivs om kommuner och landsting i första-tredje styckena tillämpas också på kommunalförbund.

Edellä esitetyistä syistä ehdotamme, että lain soveltamisala ulotettaisiin koskemaan myös yksityisiä yrityksiä, yhdistyksiä ja säätiöitä, jos julkinen valta – esimerkiksi kunta, maakunta tai valtio – käyttää niissä määräysvaltaa. Uudistus turvaisi perustuslain tarkoittamalla tavalla mahdollisuuden valvoa julkisen vallan ja varojen käyttöä, vaikka toiminnot järjestetään muuten kuin viranomaistoiminnan puitteissa.

Helsingissä 24. toukokuuta 2017

Oikeustoimittajat ry

Rami Mäkinen
Puheenjohtaja
rami.makinen@iltasanomat.fi
040-591 89 95

Susanna Reinboth
Varapuheenjohtaja

Kaupunkitoimittajat ry - Lokalredaktörer rf

Marja Salomaa
puheenjohtaja

Politiikan toimittajat ry

Sylvia Bjön
puheenjohtaja

Taloustoimittajat ry

Kirsi Turkki
puheenjohtaja

Terveystoimittajat ry

Heljä Salonen
puheenjohtaja

Tutkivan journalismin yhdistys

Tiina Lundell
puheenjohtaja